

Pääkirjoitus

Tuottavuuden kasvu parantaa hyvinvointiamme

OSMO FORSSELL

professori, päätoimittaja

Paul Krugman on kirjoittanut kirjassaan *The Age of Diminishing Expectations: "Productivity isn't everything, but in the long run it is almost everything"*. Mahdollisuutemme lisätä hyvinvointiamme riippuvat ratkaisevasti siitä, miten pystymme lisäämään tuotantoamme työllistä kohden. Edellytyksenä on tietenkin, että työvoiman osuus väestöstä ei pienene ja työttömyysaste pysyy vähintään vakiona. Tämä ei toteutunut Suomen kansantaloudessa, vaikka tuottavuus on parantunut huomattavasti tähän saakka kuluneella 1990-luvulla.

Suuren laman aikana, ajanjaksona 1992-96, työn tuottavuus on kasvanut vuosittain teollisuudessa 10%, yrittäjätoiminnassa 5% ja koko kansantaloudessa 4%. Nämä olisivat erinomaisia uutisia, jos kansantuotekin olisi kasvanut vuoden 1990 korkeimmasta tasosta, mutta tuo taso saavutettiin vasta kuluvana vuonna. Huonot uutiset ovat tiedossamme: työttömyysaste on noussut vuoden 1990 neljän prosentin tasosta nelinkertaiseksi.

Tuottavuuden kasvua ei ole saavutettu korvaamalla työtä pääomalla ainakaan suuressa

mittakaavassa. Kone- ja laiteinvestoinnit ovat olleet vuosina 1992-95 vain puolet vuoden 1989 huipputasosta. Voidaan päätellä, että työn tuottavuutta ovat erityisesti edistäneet kannattamattomimman tuotannon karsiintuminen laman paineessa, tuotannon kasvun painottuminen korkean tuottavuuden toimialoille, yritysjohtamisen kehittyminen, yritysten yhdentymisen myötä saavutetut suurtuotannon ja erikoistumisen edut. Oletettavasti vähiten tuottavan työvoiman käyttämättä jättäminen on myös kasvattanut työn tuottavuutta.

Olemme nyt saavuttaneet kansantaloutemme tuotannon entisen huipputason ja kansantuotteen kasvunopeus on hyvä. Näkymät tuottavuuden nousun tuomasta hyvinvoinnin kasvusta ovat näin ollen valoisat 90-luvun loppupuoliskolla. Emme saavuttaneet tällaista hyötyä kuluvan vuosikymmenen alkupuolella. Voimme kuitenkin odottaa, että tuon kehityksen hyödyt ovat käytettävissä ainakin tulevaisuudessa.

Työn tuottavuuden kasvunopeus on ollut kansantaloudessamme melko vakaata 1970- ja

1980-luvulla, teollisuudessa jopa kiihtyvää. Tämä tukee käsitystä siitä, että tuottavuus jatkaa nopeaa kasvuaan myös 90-luvun jäljellä olevalla osalla. Teknologian edistyminen on työn tuottavuuden edellytyksiä. Voimme odottaa tietotekniikan ja sen käytön kehittyvän edelleen nopeasti. Näkymät tuottavuuden kehityksestä ovat näin ollen tältäkin osin suotuisat. Liikkeenjohdon taitojen ja erikoistumisen voidaan arvella etenevän kiristyvän kilpailun puristuksessa EU:ssa. Tämäkin auttaa osaltaan tuottavuuden paranemista.

Mitä tuottavuuden valoisat kehitysnäkymät sitten merkitsevät työllisyydelle? Onko pelättävissä, että koneet korvaavat työtä siinä määrin, että uutta työllisyyttä ei synny? Tämä työpaikkojen menettämisen vuosisatoja vanha pelko on aiemmin osoittautunut turhaksi. Työllisyys on noussut teknisestä kehityksestä huolimatta. Juuri sen ansiosta jatkuva taloudellinen kasvu on mahdollista ainakin Solowin kasvumallin mukaan. Työtä korvaavat koneet on valmistettava. Se tuo uutta työtä varsinkin kun kiihtyvä teknisen kehityksen tahti uudistaa nopeasti vanhenevaa konekanta. Uusien tuotteiden, muiden kuin koneiden, kehittäminen parantaa tuottavuutta ja alentaa tuotantokustannuksia niitä käyttävillä toimialoilla. Tämä samoin kuin tuottavuuden myötä nousevat reaalitytulot lisäävät kysyntää. Tuotanto ja työpaikat lisääntyvät kysynnän kasvun myötä.

Keksinnöt edistävät teknistä kehitystä. Kansantalouksien kansainvälistyminen kiihdyttää keksintöjen ja tiedon leviämistä, mikä vuorostaan edesauttaa kansainvälistä kauppaa. Tuottavuus ja tekninen kehitys, reaalin kilpailukyky ja maailmankauppa kehittyvät rinnakkain ja vuorovaikutteisesti toistensa kanssa. Emme voi jälkeen jäädä tästä kehityskulusta hyvinvointimme ja työllisyytemme romahtamatta.

Tieto on rinnastettavissa työhön ja fyysiseen

pääomaan kumuloituvana panoksena, tutkimus- ja kehitystoimintana tai inhimillisenä pääomana. Tätähän uusi endogeeninen kasvuteoria korostaa. "Tieto on tuotantotoiminnan kehityksen ydin", toteaa tuottavuustutkimuksen uranuurtaja Olavi Niitamo haastattelussaan aikakauskirjan tässä numerossa. Tähän toteamukseen on helppo yhtyä.

Suomi käyttää nykyisin tutkimus- ja kehitystoimintaan noin 2.5 % kansantuotteesta. Tavoitteena on lisätä tämä osuus lähelle 3 %, mikä on jo maailman huipputasoa. Huipputeknologian osuus on viennissämme kasvanut nopeammin kuin tämä osuus muissa OECD-maissa. Näyttää siis siltä, että olemme jo panostaneet tietovarantomme nostamiseen melkoisesti ja tarkoituksena on vielä lisätä sitä tulevaisuudessa. Ongelmamme onkin, osaammeko muuntaa syntyvää uutta tietoa kansantaloutemme kasvuksi, uusiksi työpaikoiksi ja hyvinvointimme parantamiseksi.

Työllisyys kasvoi sekä 70- että 80-luvulla sadalla tuhannella. Työllisyyden tähän astinen huippu, 2360 tuhatta työvuotta saavutettiin Suomen koko kansantaloudessa vuonna 1989. Teollisuudessa suurin työllisyys, 560 tuhatta työvuotta, oli jo vuonna 1982. Sen jälkeen työllisyys väheni teollisuudessa 1980-luvulla lähes 100 000. Työllisyys kasvoi tuona aikana julkisessa taloudessa runsaalla 100 tuhannella työvuodella. Onnistuimme 1980-luvulla parantamaan työllisyyttä julkisen talouden turvin. Siihen meillä ei ole varaa 1990-luvulla. Kansantaloutemme työllisyys on nykyisiin 400 tuhatta pienempi kuin vuonna 1990. On odotettavissa, että emme pysty tästä joukosta työllistämään kuin neljänneksen. Tuottavuuden nousun turvin voimme kuitenkin lisätä myös työttömiksi jäävien hyvinvointia.